

ตำบลน้ำพี้

อำเภอทองแสนขัน จังหวัดอุตรดิตถ์

รวมใจแกร่ง เปลี่ยนแปลงชุมชนพอเพียง

สารบัญ

- ๐๖ สภาพแวดล้อม
- ๐๘ ความเป็นมา
- ๑๘ ก้าวเดินด้วยความปลอดภัย
- ๒๐ กลไกการขับเคลื่อน
- ๒๖ รูปธรรมความสำเร็จในพื้นที่
- ๔๔ แผนที่ความรู้
- ๔๖ ลครายจ่าย = เพิ่มรายได้
- ๕๐ ภาคผนวก

วิสัยทัศน์ของตำบลน้ำพี้

“ป่าอุดม สมบูรณ์น้ำ

สืบสานวัฒนธรรม เดินตามความปลอดภัย”

โมเดลน้ำพี : สู่ความเป็นตำบลวิถีพอเพียง

สภาพแวดล้อม

ตำบลน้ำพี้ เป็นตำบลที่มีชื่อเสียงมาช้านานจากการเป็นแหล่งกำเนิดแร่เหล็กเนื้อดีคุณภาพสูง ที่นิยมนำมาใช้ทำดาบเหล็กน้ำพี้ตั้งแต่ครั้งโบราณ ไม่ว่าจะเป็นดาบล้างอาถรรพ์ของสมเด็จพระนารายณ์มหาราช พระแสงของ้าวของสมเด็จพระนเรศวรมหาราช ดาบนันทกาของพระยาพิชัยดาบหัก พระแสงศาสตราวุธของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ล้วนแล้วแต่ทำจากเหล็กน้ำพี้ หากแต่ตำบลน้ำพี้ไม่ได้เป็นเพียงแหล่งกำเนิดดาบเหล็กเนื้อดีเท่านั้น ยังเป็นชุมชนที่มีประวัติศาสตร์การต่อสู้ ฝ่าฟันกับอุปสรรคต่างๆ นานา มายาวนานกว่า ๓๐๐ ปี นับตั้งแต่บุกเบิกก่อตั้งชุมชน การเข้ามาตั้งถิ่นฐานของผู้คนจากหลากหลายที่ การเปิดให้สัมปทานไม้ การพัฒนานโยบายที่เปลี่ยนวิธีการผลิตในพื้นที่ ปัญหาความแห้งแล้ง และปัญหาหนี้สิน แต่ชาวตำบลน้ำพี้ไม่ได้ยอมแพ้ต่อปัญหา กลับรวมตัวกันเรียนรู้และปรับตัวเพื่อสร้างภูมิคุ้มกันให้กับชุมชนตนเอง ก่อนจะก้าวสู่การเป็นหนึ่งในตำบลวิถีพอเพียงวันนี้ ที่มีการพัฒนาองค์ความรู้กระบวนการจัดการองค์กรท้องถิ่น ทั้งระดับครัวเรือนและระดับชุมชน ด้วยความร่วมมือกับโครงการรักษ์ป่า สร้างคน ๘๔ ตำบลวิถีพอเพียง

ตำบลบ้านน้ำพี้ อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดอุดรธานี ตั้งอยู่ทางทิศใต้ของจังหวัดอุดรธานี ห่างจากตัวเมืองประมาณ ๒๘ กิโลเมตร แบ่งออกเป็น ๘ หมู่บ้าน มีประชากรประมาณ ๕,๕๐๐ คน มีเนื้อที่ตำบลประมาณ ๖๗.๒๐ ตารางกิโลเมตร สภาพพื้นที่มีลักษณะคล้ายแอ่งกระทะ มีเขาล้อมรอบ สภาพดินค่อนข้างแห้งแล้ง ชาวบ้านประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก ได้แก่ ทำนา รองลงมาคือ การทำไร่ ส่วนใหญ่จะเป็นไร่อ้อย การทำปศุสัตว์ เช่น เลี้ยงโค เลี้ยงสุกร และมีอาชีพรับจ้างทั่วไป (ประเภทรับจ้างรายวัน) บางส่วนมีอาชีพค้าขาย รับราชการ โดยประกอบอาชีพเสริม คือ การทำดาบเหล็กน้ำพี้ และผลิตภัณฑ์จากแร่เหล็กน้ำพี้ เช่น ลูกประคำ คันเงินคันทอง พระพุทธรูป และพวงกุญแจ

ความเป็นมา

จากประวัติศาสตร์ความเป็นมาอันยาวนานกว่า ๓๐๐ ปี ความอุดมสมบูรณ์ทางทรัพยากรธรรมชาติ ทั้งดิน น้ำ ป่า ซึ่งเป็นแหล่งพึ่งพิงสำคัญในการดำรงชีพ ได้ดึงดูดให้ผู้คนจากหลากหลายท้องถิ่นทั้งที่อยู่ ใกล้เคียงและห่างไกล อพยพย้ายถิ่นฐานเข้ามาตั้งรกรากอย่างไม่ขาดสาย เมื่อประกอบกับปัจจัยภายนอก ที่ส่งผลเป็นระยะ ได้ผลักดันให้ตำบลน้ำพี้เริ่มมีการเปลี่ยนแปลงทั้งทางด้านกายภาพ วิถีชีวิต และวัฒนธรรม โดยประมวลเป็นพัฒนาการการเปลี่ยนแปลง ดังนี้

ก่อนปี พ.ศ. ๒๕๒๕

ยุคการเปลี่ยนแปลงทรัพยากร วิถีชีวิต และสังคม

ตั้งแต่อดีตจนกระทั่งถึงยุคนี้ ชุมชนตำบลน้ำพี้ มีวิถีชีวิตแบบพึ่งพาตนเอง อยู่กับธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ คนในชุมชนประกอบอาชีพทำนาในฤดูฝน ทำไร่ข้าวโพดโดยใช้พันธุ์พื้นเมือง จนกระทั่งเริ่มมีการตัดถนนสายป่าขนุน - วังผาชัน ผ่านตำบลน้ำพี้ ช่วงสงครามโลกครั้งที่ ๒ เพื่อเดินทางผ่านไปประเทศลาว จนสงครามสิ้นสุดถนนเส้นนี้ถูกใช้เป็นเส้นทางซุกกลาไม้จากการเปิดให้สัมปทานป่าไม้สัก ก่อให้เกิดการขยายตัวของชุมชนและพื้นที่ทำกิน มีการปรับวิถีจากการพึ่งพาตนเอง เป็นการเข้าถึงเทคโนโลยีและตลาดภายนอกชุมชน จนทำให้ทรัพยากรป่าไม้เริ่มลดลงอย่างมากและส่งผล

กระทบต่อการขาดแคลนทรัพยากรด้านอื่น เช่น น้ำ และอาหารจากป่า เป็นต้น ซึ่งในช่วงนี้เองที่ชาวบ้านน้ำพี้เริ่มเกิดการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตและสังคม เนื่องจากมีระบบสาธารณูปโภคและโครงสร้างพื้นฐานหลายอย่างเข้ามายังตำบล ตลอดจนกระแสการผลิตที่ปรับเปลี่ยนไปตามความต้องการของตลาดโลก จากเดิมที่เคยผลิตเพื่อบริโภคปีละครั้ง เปลี่ยนเป็นการผลิตเชิงพาณิชย์ อันเป็นการซ้ำเติมการขาดแคลนทรัพยากรที่เคยอุดมสมบูรณ์ให้เหลือน้อยลง กระทั่งเริ่มก่อเกิดเป็นปัญหาของชุมชน

พ.ศ. ๒๕๒๖-๒๕๔๐

ยุคการเปลี่ยนแปลงวิถีการผลิต และเริ่มมีภาระหนี้สิน

ช่วงปี พ.ศ. ๒๕๒๖-๒๕๔๐ เริ่มมีการเปลี่ยนแปลงวิถีการผลิตเป็นเกษตรเชิงพาณิชย์ รวมทั้งมีการส่งเสริมพืชเชิงเดี่ยวในพื้นที่ เช่น ข้าว ข้าวโพด อ้อย มันสำปะหลังและถั่วเหลือง โดยการส่งเสริมของหน่วยงานรัฐและเอกชน ทำให้คนน้ำพี้ขยายพื้นที่ทำการผลิตและมีวิถีการผลิตที่พึ่งพิงเทคโนโลยีมากขึ้น มีการใช้เครื่องทุ่นแรงและสารเคมีในการเกษตร ส่งผลให้คนน้ำพี้เริ่มมองหาแหล่งเงินทุนในการประกอบอาชีพ จนกลายเป็นหนี้สินเรื้อรังมาจนถึงปัจจุบัน โดยเริ่มจากการกู้ยืมเงินนอกระบบกับกลุ่มพ่อค้าในตลาดและนายทุนที่รับซื้อผลผลิตที่ดำเนินการให้กู้เงิน พันธุ์พืช และปุ๋ย โดยการนำที่ดินไปค้ำประกันก่อนที่จะมีแหล่งเงินทุนกู้ยืมเข้ามาส่งเสริมการลงทุนด้านการเกษตร ในขณะที่ราคาของผลผลิตกลับไม่สอดคล้องกับต้นทุนการผลิตที่สูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง จึงทำให้คนน้ำพี้เป็นหนี้สินจากการลงทุนทางการเกษตรเพิ่มมากขึ้น จนกระทั่งมีกลุ่มคนบางส่วนในตำบลน้ำพี้เริ่มหันมาทบทวนตนเอง

พ.ศ. ๒๕๔๑-๒๕๕๒

ยุคการปรับตัวจัดการแก้ไข ปัญหาด้วยตนเอง

จากสภาพความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น โดยเฉพาะปัญหาการขาดแคลนทรัพยากรน้ำ ที่สร้างความเดือดร้อนให้ชาวตำบลน้ำพี้อย่างหนักนั้น ได้กลายเป็นจุดเริ่มต้นในการปรึกษาหารือเพื่อหาทางแก้ไขปัญหาทั้งภาครัฐ ท้องถิ่น และภาคประชาชน แต่ติดขัดที่หน่วยงานรัฐที่รับผิดชอบ ทำให้ปัญหายังไม่ได้รับการแก้ไข ต่อมาเมื่อกลุ่มผู้นำของชุมชนได้มีโอกาสไปเรียนรู้กับองค์กรเพื่อสังคมหลายแห่ง เช่น กองทุนเพื่อการลงทุนทางสังคม (SIF) สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) (พอช.) เป็นต้น ทำให้เรียนรู้แนวทางการพึ่งตนเองด้านการจัดการชุมชน และเกิดกลุ่มแกนนำจำนวน ๗ คน ที่มีโอกาสไปเรียนรู้และเห็นความสำคัญของการสร้าง

ยุทธศาสตร์ท้องถิ่น และพยายามเข้ามาขยายผลการเรียนรู้และร่วมสร้างยุทธศาสตร์ตำบลโดยชาวบ้าน และถูกเรียกขานว่า "คนแบกทรี" เนื่องจากคอยแบกทรีลงตามเวทีหมู่บ้าน เพื่อขยายความรู้และข่าวสารข้อมูลกระตุ้นให้ชาวบ้านได้เรียนรู้จากต้นแบบการจัดการตนเองด้วยยุทธศาสตร์ตำบล

การปรับตัวในช่วงปี พ.ศ. ๒๕๔๗-๒๕๔๘ ทำให้เกิดแผนแม่บทของตำบลน้ำพี้เพื่อพัฒนาท้องถิ่นของตำบล ในช่วงนั้นได้รับการสนับสนุนการจัดทำแผนแม่บทและยุทธศาสตร์ตำบลให้แหลมคมขึ้นจากโครงการเสริมสร้างกระบวนการพัฒนาภาวะชุมชนเป็นสุขในพื้นที่ภาคเหนือตอนล่าง โดยชมรมส่งเสริมการเรียนรู้ภาคเหนือตอนล่างและสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) ซึ่งประเด็นหลักของชุมชนน้ำพี้ในการจัดการปัญหา คือ การแก้ปัญหาเรื่องน้ำ รวมไปถึงการวางแผนแม่บทชุมชนของตำบล ๘ ด้าน กระทั่งปี พ.ศ. ๒๕๔๘ ชุมชนน้ำพี้มีการเริ่มตั้งก่อรูปองค์กรชุมชนภายใต้ชื่อ องค์กรพัฒนาคุณภาพชีวิตชุมชนตำบลน้ำพี้ โดยมีผู้นำในการจัดทำแผนแม่บทชุมชนและผู้ใหญ่บ้านทุกหมู่เข้าร่วม การดำเนินงานหลัก

ในช่วงนั้นเน้นไปที่แผนงานด้านการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าไม้ ตลอดจนการจัดทำป่าชุมชน ประจวบกับในขณะนั้นมีการขานรับนโยบายแก้ไขปัญหาคความยากจนของหลายหน่วยงาน หนึ่งในนั้นก็คือ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ที่เข้ามาดำเนินงานในพื้นที่ และกลายเป็นจุดเชื่อมต่อที่ทำให้พื้นที่และคนทำงานมีแนวทางในการเคลื่อนไหว เริ่มรู้จักกลุ่มคนและหน่วยงานที่จะสนับสนุนการพัฒนาท้องถิ่นเพิ่มมากขึ้น

■ กุณตำบล

จากการที่ชุมชนได้มีการค้นหาตนเอง มีความชัดเจนในทิศทางที่จะก้าวต่อไปจะพัฒนาในด้านใดบ้าง เมื่อประกอบกับเงื่อนไขของรัฐในการส่งเสริมชุมชนที่มีฐานเรื่องแผนแม่บทชุมชน ตำบลน้ำพี้จึงแปรแผนงานไปสู่การปฏิบัติ โดยใช้เงื่อนไขงบประมาณจากหน่วยงานราชการ และเอกชนเป็นเครื่องมือในการดำเนินการในช่วงที่ผ่านมา ผลจากการทำงานของคณะทำงานตำบลและการร่วมมือของสมาชิกในตำบล ได้ส่งผลกระทบต่อชุมชนที่ชัดเจน ดังนี้

๑. แผนงานด้านพลังงานของชุมชนได้รับการส่งเสริมจากกรมการปกครอง เป็นนโยบายของรัฐที่แผนชุมชนจะต้องมีเรื่องพลังงานทดแทน ๑ เรื่อง โดยดำเนินการในเรื่องพลังงานจากสบู่ดำ และพัฒนาต่อยอดมาเป็นการจัดทำไบโอดีเซล

๒. แผนงานด้านการแก้ไขปัญหาน้ำ ได้มีการสำรวจข้อมูล และจัดทำแนวทางการแก้ไข นำเสนอไปยังจังหวัดและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ซึ่งในหลายโครงการได้มีการดำเนินการแล้ว ส่วนใหญ่จะอยู่ในรูปของการขุดลอก คูแล และปรับปรุงเท่านั้น

๓. แผนงานด้านเยาวชน เกิดการรวมตัวกันของกลุ่มเยาวชนในตำบลและจัดตั้งเป็นกลุ่มเยาวชนคนคนตรีตำบลน้ำพี้ และมีการดำเนินงานตามแผนในการพัฒนาตนเองและมีส่วนร่วมพัฒนางานของท้องถิ่น

๔. แผนงานด้านสวัสดิการชุมชน ได้มีการจัดตั้งกองทุนสวัสดิการชุมชนให้การช่วยเหลือในกรณีที่ครอบครัวสมาชิกมีการเกิดและตาย นอกจากนี้ยังครอบคลุมในเรื่องสวัสดิการการเดินทางเพื่อไปรับการรักษาที่โรงพยาบาล โดยสมาชิกต้องดำเนินการออมเดือนละ ๑๐ บาท/คน

๕. แผนงานด้านสังคมเป็นแนวทางที่ทางองค์กรพัฒนาคุณภาพชีวิตชุมชนตำบลน้ำพี้ สนับสนุนผ่านกิจกรรมกลุ่มผู้สูงอายุ ผู้ด้อยโอกาส กลุ่มเยาวชนและผู้พิการ เพื่อให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นจนได้รับโอกาสในสังคม

การขับเคลื่อนงานในตำบลที่ผ่านมาดำเนินการโดยกลุ่มองค์กรพัฒนาคุณภาพชีวิตชุมชนตำบลน้ำพี้เป็นหลัก ซึ่งมีการจัดโครงสร้างบริหารประกอบด้วย ประธาน เลขาและกรรมการมีการ โดยแบ่งบทบาทหน้าที่รับผิดชอบในแต่ละยุทธศาสตร์ (ต่อมามีการ

ปรัญยุทธศาสตร์ในการดำเนินงานเป็น ๕ ด้าน) เพื่อประสานกับหน่วยงานภาคีที่เกี่ยวข้อง องค์ประกอบของกลไกในการขับเคลื่อนงานมีผู้นำหลักในการทำงานประมาณ ๒๐ คน ประกอบด้วยผู้นำทางการ/ผู้แทนกลุ่ม-องค์กรในพื้นที่/ผู้นำธรรมชาติ เป็นกลไกหลักในการกำหนด ยุทธศาสตร์การทำงาน และผู้นำระดับปฏิบัติการ ๕๐ คนที่พร้อมสนับสนุนการทำงาน ประกอบด้วย ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน/สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล/สมาชิกกลุ่ม-องค์กรในพื้นที่

ทั้งนี้ ทิศทางในการขับเคลื่อนของตำบลน้ำพี้มีความชัดเจนยิ่งขึ้นเมื่อมีหน่วยงานภาคีเข้ามาหนุนเสริมเพื่อแปลงแผนยุทธศาสตร์เหล่านั้นสู่การปฏิบัติการ โดยมีสำนักงานกองทุน สนับสนุนการวิจัย (สวก.) มาหนุนเสริมกระบวนการเรียนรู้เพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนในปี พ.ศ.๒๕๔๘-๒๕๕๐ โดยเน้นไปที่การพัฒนาศักยภาพของแกนนำชุมชนในปี พ.ศ.๒๕๕๐ สำนักงานเกษตรอำเภอน้ำพี้เข้ามาหนุนเสริมการกลุ่มอาชีพในชุมชน เพื่อให้สามารถพึ่งตนเองได้ในเชิงเศรษฐกิจ ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มทอผ้า เลี้ยงหมู พันธุ์ข้าว ปุ๋ย คาบ/ประจำ และการเพาะปลูก

ทานตะวัน แต่ก็ยังมีความต่อเนื่อง แม้จะมีบางกลุ่มที่สามารถบริหารจัดการกลุ่มต่อไปได้ แต่ไม่เข้มแข็งมากนักจนกระทั่งปี พ.ศ. ๒๕๕๒ โครงการรักษำป่าสร้างคน ๘๔ ตำบล วิถีพอเพียง โดยบริษัท ปตท.จำกัด (มหาชน) เข้ามาหนุนเสริมและต่อยอดการเรียนรู้ของผู้คนในตำบลน้ำพี้ เพื่อไปให้ถึงเป้าหมายของการสร้างตำบลเข้มแข็ง พึ่งตนเองตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 💧

ก้าวเดิน ด้วยความพอเพียง

การเข้าร่วมโครงการรักษ้ำป่า สร้างคน ๘๔ ตำบล วิถีพอเพียง ของ
ตำบลน้ำพี เริ่มด้วยการสมัครเข้าร่วมในระยะที่ ๓ เมื่อปี พ.ศ.๒๕๕๖ โดย
การประสานข้อมูลโครงการฯ จากชมรมส่งเสริมการเรียนรู้ภาคเหนือ
ตอนล่าง หลังจากร่วมปรึกษาหารือร่วมกันทุกฝ่ายแล้ว ทางตำบลเห็นว่า
โครงการฯ สอดคล้องกับทิศทางการดำเนินงานของตำบล ในเรื่องการ
เสริมสร้างวิถีการพึ่งพาตนเองของผู้คนในชุมชน เรื่องทรัพยากร วิถี
การผลิต และเศรษฐกิจชุมชน จึงสมัครเข้าร่วมและได้รับการคัดเลือก
จากโครงการฯ ด้วยเหตุผลที่ว่ากลุ่มองค์กรในชุมชน มีระบบบริหาร
จัดการและยุทธศาสตร์การขับเคลื่อนงานที่ชัดเจน อีกทั้งมีความร่วมมือ
ในการทำงานของทุกฝ่ายในตำบล จึงเป็นโอกาสที่จะขับเคลื่อนตำบล
วิถีพอเพียงร่วมกันทั้งตำบลอย่างมีประสิทธิภาพ 💧

■ กลไกการขับเคลื่อน

เนื่องจากตำบลน้ำพี้มียุทธศาสตร์การขับเคลื่อนงานที่ชัดเจนซึ่ง ถือว่าเป็นความโดดเด่นของตำบลน้ำพี้ หลังจากเข้าร่วมโครงการฯ ทางพื้นที่ได้มีการดำเนินการจัดเวทีสร้างความเข้าใจ และเวทีประชาคมเพื่อรับรองโครงการ รวมไปถึงการจัดตั้งคณะกรรมการโครงการฯ ตำบลน้ำพี้ โดยพัฒนามาจากกลไกภายในตำบล คือ องค์กรพัฒนาคุณภาพชีวิตชุมชนตำบลน้ำพี้ โดยคณะกรรมการโครงการฯ จะมาจากผู้ใหญ่บ้าน ๘ หมู่ สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลน้ำพี้ทุกหมู่ ผู้นำกลุ่มอาชีพ กลุ่ม

เยาวชน และแกนนำ โดยมี นายก อบต. ผอ.โรงเรียน พระและเป็นที่ปรึกษา และมี มนุญคำบุญมา กำนันตำบลน้ำพี้ ดำรงตำแหน่งประธานโดยตำแหน่ง ส่วนรองประธาน คือ นายกองค์การบริหารส่วนตำบลน้ำพี้ โดยตำแหน่งเช่นกัน นอกจากนี้ยังมีกระบวนการคัดเลือกเจ้าหน้าที่ประจำตำบล ซึ่งเป็นลูกหลานของตำบลน้ำพี้ เพื่อส่งเป็นตัวแทนตำบลในการเข้ากระบวนการคัดเลือกจากทางโครงการฯ ภาคเหนือต่อไป

ในการดำเนินงานขับเคลื่อนแผนงานของตำบลน้ำพี้ในช่วงปี พ.ศ.๒๕๕๒ เป็นช่วงกระบวนการเตรียมกลไกการขับเคลื่อนงาน เตรียมความพร้อมในการจัดทำแผนวิถีย่อยซึ่งเริ่มดำเนินการตามแผนอย่างเต็มรูปแบบในปี พ.ศ.๒๕๕๓ และปี พ.ศ.๒๕๕๔ โดยมีแผนงานที่สำคัญเป็นแผนงานในด้านการพัฒนาสังคมสุขภาวะที่เน้นการขับเคลื่อนงานของกลุ่มเยาวชนตำบลน้ำพี้ แผนงานด้านการจัดการทรัพยากร

คณะกรรมการโครงการฯ ตำบลน้ำพี้

ประธานคณะกรรมการโครงการฯ
นายมนูญ คำบุญมา

คณะกรรมการฝ่าย
บริหารแผนงาน/กิจกรรม

นายเจียม จันทรศรี

คณะกรรมการฝ่าย
การเงินและบัญชี

นายจุฑารัตน์ ศรีปาน
นางสาวสมทรง โนฟอง
นางสาวภาณิชา นาคเลี้ยง

คณะกรรมการฝ่าย
ติดตามและประเมินผล

นายสมัย ยาน้อย
นายบัณฑิต พวงมณี
นายแผ้ว ต้นค่าง

คณะกรรมการฝ่าย
จัดซื้อและจัดจ้าง

นายแฉลม แดงสค
นายเสถียร อินทะเรืองรุ่ง
นายเฉลียว มีแก้วแถม

ธรรมชาติโดยชุมชน ซึ่งเป็นการต่อยอดงานในด้านการจัดการทรัพยากรป่าในรูปป่าชุมชนและพัฒนาแนวทางข้อเสนอในการจัดการทรัพยากรน้ำ แผนงานพัฒนาเศรษฐกิจพึ่งตนเอง ที่เน้นการสร้างรูปธรรมความสำเร็จในระดับครัวเรือนและการส่งเสริมด้านเกษตร จนสามารถพัฒนาเป็นศูนย์เรียนรู้เกษตรปลอดสารพิษวิถีย่อยตำบลน้ำพี้ แผนพัฒนาครัวเรือนพอเพียงอาสา และแผนงานการ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างเครือข่ายตำบล ซึ่งมีความสำคัญมากต่อการพัฒนาต่อยอดการเรียนรู้ในตำบลน้ำพี้

ทีมงานภาคสนาม ปตท.

การขับเคลื่อนงานตำบลวิถีพอเพียง นอกจากคณะกรรมการโครงการฯ ซึ่งเป็นส่วนที่สำคัญที่สุดแล้ว ยังมีทีมงานที่คอยหนุนเสริมการทำงานของคณะกรรมการโครงการฯ ประกอบไปด้วยเจ้าหน้าที่ประจำตำบล เจ้าหน้าที่ประจำภาค และที่ปรึกษาภาค

เจ้าหน้าที่ประจำตำบล เป็นลูกหลานของคนตำบลน้ำพี มีทักษะในการทำงานด้านการประสานงานและการรวบรวมข้อมูล

และการจัดทำสื่อสารสนเทศ เข้ามาทำหน้าที่ประสานระหว่างโครงการฯ กับตำบล และเป็นผู้กระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้ในการขับเคลื่อนงานตำบลวิถีพอเพียง

เจ้าหน้าที่ประจำภาค มีบทบาทในการให้คำแนะนำเจ้าหน้าที่ประจำตำบลในการสร้างกระบวนการและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของคนในตำบล รวมทั้งทำหน้าที่จัดการความรู้ตำบลอีกด้วย

ที่ปรึกษาภาค เป็นผู้คอยหนุนเสริมการทำงาน ให้คำแนะนำในภาพรวมการทำงานต่อโครงการฯ และต่อตำบลในภาคเหนือทั้ง ๒๓ ตำบล 💧

■ รูปแบบความสำเร็จในพื้นที่ ครัวเรือนพอเพียงอาสา

วิถีชีวิตดั้งเดิมของคนน้ำพี้กว่าร้อยละ ๘๐ ประกอบอาชีพเกษตรกรรม โดยมีพืชหลัก คือ ข้าวนาปี ข้าวโพด และมันสำปะหลัง ในช่วงปี พ.ศ.๒๕๓๘ กระบวนการส่งเสริมพืชเศรษฐกิจโดยหน่วยงานเกษตรและกลุ่มนายทุนโรงงานน้ำตาล ได้เข้ามาส่งเสริมการปลูกอ้อย ซึ่งเป็นนโยบายพัฒนาประเทศในด้านการผลิตเพื่อทดแทนการนำเข้า ส่งผลทำให้คนน้ำพี้มุ่งเข้าสู่วิถีการผลิตพืชเศรษฐกิจเพื่อขายจนเกิดปัญหาต่างๆ ตามมา ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการขายพื้นที่ทำกิน การขาดแคลนน้ำและน้ำท่วม ทำให้ผลผลิตทางการเกษตรไม่ได้ผลเท่าที่ควร ประกอบกับในช่วงที่ผ่านมา มีนโยบายการส่งเสริมจากราชการ ที่เน้นเรื่องการสร้างอาชีพเสริม จึงเกิดกลุ่มเศรษฐกิจต่างๆ ขึ้นมากมาย แต่ดำเนินการได้เพียงระยะหนึ่งก็ยุติบทบาทการทำงานลง เพราะขาดการส่งเสริมในเรื่องของตลาดและช่องทางการจัดจำหน่าย รวมทั้งขาดกระบวนการสนับสนุนติดตามและพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้ดีขึ้น

นอกจากนี้ยังมีกระบวนการพัฒนาและแก้ไขปัญหาในระดับครัวเรือน โดยในช่วงปี พ.ศ.๒๕๔๐ ที่ผ่านมา เกิดกระแสการตื่นตัวในเรื่องของการน้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มาเป็นแนวทางในการปฏิบัติเพื่อให้สังคม ชุมชน อยู่รอดท่ามกลางวิกฤติเศรษฐกิจ รัฐบาลและหน่วยงานราชการได้ขานรับ

และนำมากำหนดเป็นนโยบายในการขับเคลื่อนพัฒนาประเทศ โดยมุ่งเน้นความพอเพียงในระดับครัวเรือนเป็นสำคัญ แต่ในทางปฏิบัติกลับพบว่า การนำแนวคิดมาดำเนินการยังมีข้อจำกัด โดยขึ้นอยู่กับมุมมองของหน่วยงานที่เข้ามาส่งเสริมถึงกระนั้นครัวเรือนในตำบลน้ำพี้ก็ได้มีส่วนร่วมขับเคลื่อนกิจกรรมโครงการฯ ร่วมกับหน่วยงานราชการ ส่วนใหญ่จะเป็นการปลูกอยู่ปลูกกิน การแจกเมล็ดพันธุ์ผัก การสร้างแหล่งอาหารในระดับครัวเรือน การส่งเสริมการจัดทำบัญชีครัวเรือน ซึ่งดำเนินงานในระยะสั้นๆ ก็ยุติบทบาทลงเนื่องจากขาดกระบวนการในการติดตามส่งเสริม รวมทั้งไม่มีความต่อเนื่องและให้การส่งเสริมเป็นรายครัวเรือน ไม่มีกระบวนการในแง่ของการเรียนรู้และกระบวนการกลุ่ม อีกทั้งขาดการสร้างความเป็นเจ้าของร่วมกันระหว่างโครงการที่ลงมาส่งเสริมกับครัวเรือนที่เข้าร่วมกิจกรรม ส่งผลให้ในบางกิจกรรมไม่ประสบผลสำเร็จ

แต่ในสภาพความเป็นจริงพบว่า มีบุคคลและครัวเรือนในพื้นที่ที่มีวิถีชีวิตสอดคล้องกับวิถีความพอเพียง และเป็นตัวอย่างในการดำเนินชีวิตที่พออยู่พอกินให้กับครัวเรือนอื่นๆ รวมทั้งมีชุดความรู้และแนวคิดของการพึ่งตนเอง เพียงแต่กระบวนการพัฒนาที่ผ่านมาไม่ได้หยิบยกตัวอย่างที่ดีเหล่านี้ออกมาแสดงตัวตน และขยายความคิดไปสู่ครัวเรือนอื่นๆ อย่างเป็นระบบ การดำเนินงานของโครงการฯ ตำบลบ้านน้ำพี้ในปี ๒๕๕๒ จึงได้มีการค้นหา เปิดรับสมัครครัวเรือนของแต่ละหมู่บ้าน เพื่อเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มครัวเรือนพอเพียงอาสา ซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมายหลักในการพัฒนา ไปสู่รูปธรรมความพอเพียงในระดับครัวเรือน อันเปรียบเสมือนเป็นฐาน ที่จะสะท้อนวิถีแนวทางปฏิบัติ และรูปธรรมทางความคิด เชื่อมโยงไปสู่การพัฒนาตำบล โดยในระยะแรกมีครัวเรือนพอเพียงอาสาเข้าร่วมโครงการฯ จำนวน

๑๒๐ ครัวเรือน ซึ่งในจำนวนนี้มีครัวเรือนที่ยังคงร่วมกิจกรรมอย่างเข้มข้นประมาณ ๔๐ ครัวเรือน จนถึงปัจจุบันนี้ ได้พัฒนาการเรียนรู้สู่การเป็นครัวเรือนพอเพียงอาสาสมัคร โดยสามารถลำดับเป็นแผนภาพ ได้ดังนี้

จากแผนภาพจะเห็นได้ว่า แต่เดิมชาวตำบลน้ำพี้ในระดับครัวเรือน ต่างก็เผชิญกับปัญหาที่ทับถมมาจากการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นตลอดเวลา แม้ว่าจะมีการเรียนรู้การแก้ปัญหาระดับครัวเรือน แต่เหมือนกับเป็นการเพิ่มปัญหาเหล่านี้มากขึ้น ทั้งปัญหาการผลิต ปัญหาเศรษฐกิจ และปัญหาอื่นๆ ในกระบวนการขับเคลื่อนงานของโครงการฯ ตำบลน้ำพี้ จึงเป็นกระบวนการที่กระตุ้นให้ครัวเรือนที่เข้าร่วมโครงการฯ เกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง โดยใช้เครื่องมือการเก็บข้อมูลระดับครัวเรือน ทั้งข้อมูล ECEN และข้อมูลบัญชีครัวเรือน และกระบวนการคืนข้อมูลผ่านเวทีทั้งระดับตำบลและระดับหมู่บ้านทั้ง ๕ หมู่บ้าน เป็นผลให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และการวิเคราะห์ตนเองขึ้น

หลังจากนั้นครัวเรือนพอเพียงอาสาสมัครจึงมีกระบวนการทำแผนงานวิถีพอเพียงในระดับครัวเรือน ลงมือปฏิบัติด้วยการไปดูงานจากต้นแบบทั้งในและนอกพื้นที่ และกลับมาทดลองทำก่อนจะกลั่นกรองสรุปเป็นบทเรียนความรู้ในแต่ละด้าน จนสามารถขยายผลความรู้ในการพึ่งพาตนเองระดับครัวเรือนได้ ดังตัวอย่างรูปธรรมความสำเร็จของครัวเรือนพอเพียงอาสาสมัคร ที่ปัจจุบันพัฒนามาเป็นคนต้นแบบและสามารถขยายความรู้ให้แก่คนในชุมชน เช่น กฤตภาส วีระสอน เดิมเป็นเกษตรกรทั่วไป แต่หลังจากเข้าร่วมโครงการฯ ได้เรียนรู้การทำเกษตรปลอดสารจนประสบความสำเร็จ และสามารถถ่ายทอดความรู้ให้กับชาวบ้านและกลุ่มครัวเรือนพอเพียงอาสาสมัครอื่นๆ ส่วนทองเลี่ยม วันอยู่ จากที่ไม่เคยคิดทำบัญชีครัวเรือน เมื่อได้ทดลองทำบัญชีครัวเรือนอย่างต่อเนื่อง ทำให้ลดค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็นลงได้ และวางแผนเก็บเงินออมของครัวเรือนได้อีกด้วย

การขับเคลื่อนกลุ่มเยาวชนตำบลน้ำพี้

กลุ่มเยาวชนตำบลน้ำพี้ เริ่มต้นจากการรวมกลุ่มเล่นดนตรีของเยาวชนในพื้นที่ ก่อนจะรวมกลุ่มอย่างเป็นทางการภายใต้ชื่อ "กลุ่มเยาวชนตำบลน้ำพี้" ในช่วงแรกมีการรวมกลุ่มเพื่อทำกิจกรรมปลูกป่า พัฒนาวัด พัฒนาอาชีพ และการแข่งขันกีฬา หากย้อนหลังไปประมาณ ๑๐ ปี จะพบว่าในพื้นที่มีแนวทางในการทำกิจกรรมเพื่อส่งเสริมและแก้ไขปัญหาเยาวชนแตกต่างกันไปตามภารกิจของหน่วยงาน เช่น ในช่วงประมาณปี พ.ศ.๒๕๔๓-๒๕๔๔ ได้เกิดการจัดตั้งโครงการ "พี่สอนน้อง" ขึ้นมา โดยมุ่งเน้นทำกิจกรรมการสอนเสริมภาษาอังกฤษให้กับเยาวชน แต่ดำเนินการได้สองปีก็ยุติบทบาทลง

ต่อมาในปี พ.ศ.๒๕๔๘ ภาณุชา นาคเลี้ยง ผู้นำชุมชนได้จัดตั้ง "กลุ่มพัฒนาอาชีพให้กับเยาวชน" ในระดับหมู่บ้าน เพื่อทำกิจกรรมฝึกทักษะและก่อให้เกิดรายได้ตามความถนัดต่างๆ แก่เยาวชน อาทิ กลุ่มเพาะเห็ด กลุ่มเลี้ยงปลา กลุ่มทำขนม หรือกลุ่มเลี้ยงไก่ เป็นต้น แต่ประสบปัญหาเรื่องการรวมกลุ่มที่ไม่สามารถพัฒนาเป็นกระบวนการทำงานในระดับตำบลได้ ประกอบกับขาดผู้นำหลักในการประสานงาน ติดตาม สนับสนุนการทำงานร่วมกับกลุ่มเยาวชน และข้อจำกัดในเรื่องการแบ่งเวลาระหว่างการเรียนและการทำกิจกรรม กระบวนการของกลุ่มจึงต้องปิดตัวลง

ในช่วงปี พ.ศ.๒๕๕๐ สถานการณ์ปัญหาเยาวชนในพื้นที่ได้ทวีความรุนแรง จากปัญหาการทะเลาะวิวาทระหว่างกลุ่มเยาวชน นำมาซึ่งการพุดคุยถึงแนวทางแก้ไขปัญหาระดับตำบล ทางกลุ่มผู้นำและองค์กรพัฒนาคุณภาพชีวิตชุมชนตำบลน้ำพี จึงหาแนวทางจัดการปัญหาด้วยการเปิดพื้นที่ให้เยาวชนได้แสดงออกผ่านการใช้ดนตรีเป็นเครื่องมือ โดยจัดตั้งเป็น "กลุ่มเยาวชนคนดนตรี" ขึ้นในระดับตำบล และพัฒนาไปสู่การทำกิจกรรมอื่นๆ อาทิ ทำความสะอาดวัด และขายเสื้อ เป็นต้น นอกจากนี้ ยังริเริ่มพัฒนาการบริหารจัดการกลุ่มด้วยการจัดตั้ง "กองทุน" สำหรับกลุ่มขึ้น โดยเก็บเงินสมาชิกเดือนละ ๒๐ บาท แต่ยกเลิกไปในระยะหลัง

ในปี พ.ศ.๒๕๕๑ ผู้นำและคณะทำงานองค์กรพัฒนาคุณภาพชีวิตชุมชนตำบลน้ำพี มีการประชุมงานด้านเยาวชนและมีมติที่จะพัฒนากลุ่มเยาวชนคนดนตรีเป็น "กลุ่มเยาวชนตำบลน้ำพี" ขึ้น เพื่อเปิดโอกาสให้กับเยาวชนกลุ่มอื่นๆ ที่ไม่มีความถนัดในเรื่องดนตรีเข้าร่วม และขยายฐานงานกิจกรรมให้มีความครอบคลุมมากขึ้น

งานดนตรีและกิจกรรมของกลุ่มเยาวชน นำมาซึ่งการพัฒนาความสัมพันธ์ของสมาชิกในกลุ่ม การขยายฐานสมาชิกของกลุ่มให้เพิ่มขึ้น อีกทั้งยังเป็นกระบวนการสำคัญที่ทำให้กลุ่มมีตัวตนที่ชัดเจนมากขึ้น

ในสังคม เริ่มทำให้ชาวบ้านและหน่วยงานในพื้นที่ เห็นประโยชน์ให้การยอมรับในศักยภาพของกลุ่มเยาวชน และเข้ามามีส่วนสนับสนุนการดำเนินกิจกรรมของกลุ่มเยาวชน

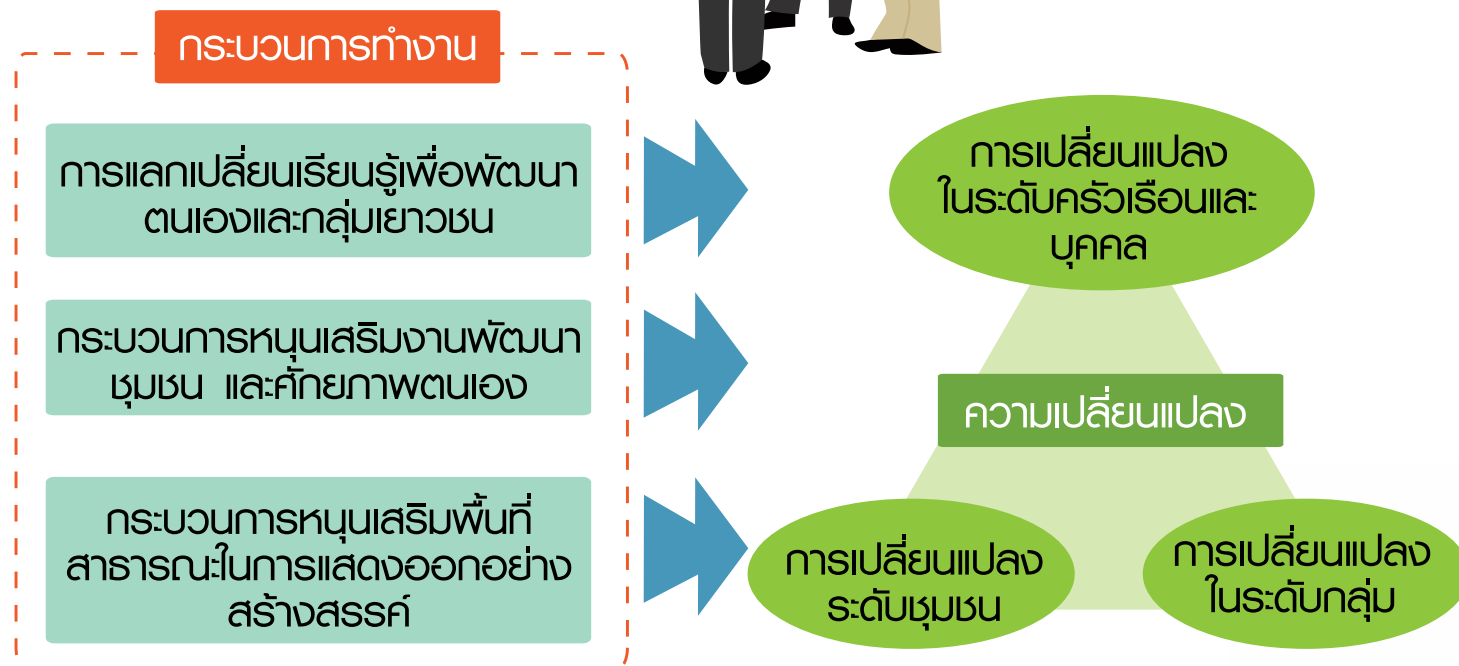
อย่างไรก็ตาม ที่ผ่านมากกระบวนการและกิจกรรมการทำงานของกลุ่มเยาวชนตำบลน้ำพีก็ประสบปัญหา และข้อจำกัดต่างๆ อย่างต่อเนื่องดังนี้ คือ

๑. กลุ่มเยาวชนยังไม่สามารถพัฒนา คัดค้นและกำหนดกระบวนการ หรือกิจกรรมต่างๆ ขึ้นมาได้ด้วยตนเอง

๒. การดำเนินกิจกรรมไม่ต่อเนื่อง เนื่องจากบางกิจกรรมเป็นการทำงานตามภารกิจของหน่วยงานและข้อจำกัดที่เด็กต้องไปเรียน บ่อยครั้งสมาชิกส่วนใหญ่ไม่สามารถเข้าร่วมกิจกรรมได้อย่างต่อเนื่อง

๓. ขาดกระบวนการในการส่งต่องานจากรุ่นสู่รุ่น จากพี่สู่น้อง เนื่องจากแกนนำและสมาชิกรุ่นแรกมีความจำเป็นที่จะต้องออกจากกลุ่มฯ เยาวชนที่เข้ามาใหม่จึงไม่ค่อยเข้าใจกับเป้าหมายของการรวมกลุ่มเยาวชน

๒) กระบวนการหนุนเสริมงานพัฒนาชุมชนและศักยภาพตนเอง เป็นการหนุนเสริมการพัฒนาความรู้ของเยาวชน ร่วมกับประเด็นงานต่างๆ ภายในพื้นที่ เช่น การจัดการป่าผ่านการปลูกป่า การสำรวจป่า การมีส่วนร่วมในการสำรวจข้อมูล ECEN สำรวจข้อมูลความรู้ภูมิปัญญาวัฒนธรรม ประเพณี และตำนานท้องถิ่น อันเป็นการพัฒนาศักยภาพของเยาวชน ร่วมกับการพัฒนาชุดความรู้ของชุมชนไปพร้อมกัน

๓) กระบวนการหนุนเสริมพื้นที่สาธารณะในการแสดงออกอย่างสร้างสรรค์ ด้วยการเปิดโอกาสให้เยาวชนได้มีพื้นที่และเวทีในการระดมความคิดและการแสดงออกซึ่งความสามารถของตน อาทิ การให้เยาวชนมีส่วนร่วมในการทำแผนกิจกรรมของเยาวชนเอง และพัฒนาเวทีเพื่อการแสดงออกต่างๆ เช่น งานสงกรานต์ งานประเพณีของท้องถิ่นและกิจกรรมลานเยาวชนตำบลน้ำพี้ เป็นต้น ซึ่งพื้นที่เหล่านี้ ล้วนเปิดโอกาสให้เยาวชนแสดงออกทั้งการคิด การออกแบบกิจกรรม และได้แสดงศักยภาพของตนเอง

ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นของกลุ่มเยาวชนตำบลน้ำพี้ ที่เป็นรูปธรรมความสำเร็จที่เกิดจากการเข้าร่วมโครงการฯ ทั้งในระดับชุมชน ระดับกลุ่ม ระดับครัวเรือนและบุคคล (เยาวชน) มีดังนี้

๑) การเปลี่ยนแปลงระดับชุมชน คือ กลุ่มเยาวชนมีบทบาทและได้รับการยอมรับเพิ่มขึ้นผ่านกระบวนการทำงานที่กลุ่มเยาวชนมีบทบาทและเข้าร่วมงานพัฒนาท้องถิ่นร่วมกับกลุ่มผู้นำมากขึ้น

โครงการฯ ได้เข้ามาหนุนเสริมกระบวนการกิจกรรมของกลุ่มเยาวชน ในช่วงประมาณเดือนมีนาคม พ.ศ.๒๕๕๒ เป็นต้นมา กล่าวคือ

๑) การแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อพัฒนาตนเองและกลุ่มเยาวชน โดยดำเนินการกิจกรรมการศึกษาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกลุ่มเยาวชน จัดค่ายพัฒนาศักยภาพและค่ายจิตอาสาเยาวชนน้ำพี้ อบรมพัฒนาทักษะและศักยภาพทางดนตรี ซึ่งเป็นกระบวนการพัฒนาทักษะการใช้ชีวิต การทำกิจกรรมร่วมกัน ก่อให้เกิดความรักสามัคคีขึ้นในกลุ่มของเยาวชนตำบลน้ำพี้ มีทัศนคติและความเข้าใจในการดำเนินกิจกรรมที่สร้างสรรค์ในสังคม หนุนเสริมการทำงานพัฒนาและแก้ไขปัญหาของพื้นที่ร่วมกับกลุ่มผู้นำและเครือข่ายในชุมชน

คงจะเห็นได้จากการได้รับจดหมายเชิญให้ไปร่วมกิจกรรมต่างๆ เข้าชุมชน อาทิ ปลูกลำไย กิจกรรมสร้างบ้านเกิดให้ การเชิญผู้นำเยาวชนเข้าร่วมประชุม เป็นต้น รวมทั้งองค์การบริหารส่วนตำบลเห็นความสำคัญ โดยการสนับสนุนการทำงานของเยาวชน

๒) การเปลี่ยนแปลงในระดับกลุ่ม คือ ที่ผ่านมานี้เนื่องจากกลไกการทำงานของเยาวชนยังไม่เข้มแข็งและขาดความชัดเจนในเรื่องของโครงสร้าง บทบาทหน้าที่ของการทำงาน ด้วยข้อจำกัดหลายประการ แต่เมื่อมีการทำงานร่วมกับชุมชนและกระบวนการหนุนเสริมของจากโครงการฯ กลุ่มเยาวชนตำบลน้ำพี้ จึงต้องเริ่มปรับเปลี่ยนกระบวนการทำงานในระดับกลุ่มมากขึ้น โดยเริ่มมีการพัฒนาแผนงาน กระบวนการทำงาน การหาผู้รับผิดชอบในการดำเนินกิจกรรม ให้มีความต่อเนื่องมากขึ้น รวมทั้งกระบวนการในการสืบทอดการทำงานจากรุ่นไปสู่รุ่น

๓) การเปลี่ยนแปลงในระดับครัวเรือน และบุคคล กล่าวคือ ในระดับครัวเรือน เยาวชนเริ่มมีบทบาทสำคัญในการถ่ายทอดความรู้ที่เกี่ยวกับงานพัฒนาในชุมชนให้กับครัวเรือนของตน อาทิ ผลกระทบจากการตัดไม้ทำลายป่า และข้อมูล ECEN เป็นต้น ในขณะที่การเปลี่ยนแปลงระดับบุคคลเยาวชนเริ่มรู้จักเพื่อนในระดับตำบลมากขึ้น มีความพยายามปรับตัวเรียนรู้ซึ่งกันและกัน รวมทั้งเกิดจิตสำนึกในการเห็นความสำคัญของการเสียสละ การมีส่วนร่วมในการจัดการชุมชนมากขึ้น

นอกจากนี้ เยาวชน โดยเฉพาะในกลุ่มแกนนำเยาวชนประมาณ ๕-๖ คน ได้แสดงศักยภาพความเป็นผู้นำ กล้าที่จะแสดงความคิดเห็นในวงการทำงานของคณะกรรมการโครงการฯ และมีบทบาทในการนำพาขบวนการทำงานของกลุ่มมากขึ้น

ศูนย์การเรียนรู้เกษตรปลอดภัยวิถีพอเพียงตำบลน้ำพี้

ด้วยความที่ตำบลน้ำพี้ทำการเกษตรเป็นหลัก และได้มีการปรับเปลี่ยนวิถีการผลิตจากปลูกเพื่อบริโภคมาสู่การปลูกเพื่อขาย จนก่อให้เกิดปัญหาต่างๆ ติดตามมาทั้งปัญหาสิ่งแวดล้อมและภาระหนี้สิน ทำให้ผู้นำและสมาชิกในชุมชนกลับมาคิดทบทวนวิเคราะห์หาสาเหตุว่าจะทำอย่างไรถึงจะแก้ไขปัญหาได้ จนในปี พ.ศ. ๒๕๕๑ จึงเริ่มกลับมามองที่ต้นทุนหนี้สิน และเริ่มต้นวิเคราะห์ข้อมูลในกระบวนการทำแผนแม่บทชุมชน ซึ่งผลที่ได้จากการวิเคราะห์ร่วมกัน คือ จะลดต้นทุนการผลิตได้อย่างไร เพื่อให้เกิดรายได้ รวมทั้งต้องเป็นแนวทางที่รักษาสภาพแวดล้อมและสุขภาพของเกษตรกรด้วย หลังจากนั้นได้มีหน่วยงานด้านการเกษตรเข้ามาส่งเสริมการใช้ปุ๋ยอินทรีย์ ปุ๋ยหมัก เพื่อลดต้นทุนการผลิต มีการศึกษาดูงานตามต่างๆ แต่ปัญหาที่พบคือ กลุ่มเกษตรกรยังมีความเชื่อและยึดติดกับความคิดเดิมๆ คือทำมากได้มาก โดยไม่สนใจว่าจะใช้สารเคมีอะไรบ้าง

ในช่วงปี พ.ศ.๒๕๕๒ ก่อนการเข้าร่วมโครงการฯ กลุ่มผู้นำและเกษตรกรได้มีการแลกเปลี่ยนในเรื่องของการลดต้นทุนการผลิต และการขับเคลื่อนงานด้านการเกษตรให้มีความชัดเจน ซึ่งการดำเนินงานในช่วงนั้นสอดคล้องกับการเข้ามาของโครงการฯ พอคือ คณะกรรมการโครงการฯ และองค์กรพัฒนาคุณภาพชีวิตชุมชนตำบลน้ำพี้ จึงได้มีการหยิบยกปัญหา และพิจารณาถึงต้นทุนเดิมที่มีอยู่ในเรื่องของการงานด้านการเกษตรขึ้นมาบรรจุไว้เป็นแผนงานหลัก เพื่อเป็นแผนงานเศรษฐกิจพึ่งตนเอง โดยมีกระบวนการทำงานเริ่มต้นในปี พ.ศ.๒๕๕๒ จนถึงปัจจุบัน ดังนี้

๑) กระบวนการเสริมสร้างและพัฒนาความรู้ในด้านการเกษตร เป็นกระบวนการในการสร้างการเรียนรู้ให้กับกลุ่มเกษตรกรและครัวเรือนพอเพียงอาสาที่สนใจ โดยการดำเนินงานในปี พ.ศ.๒๕๕๒ เป็นกระบวนการในการเรียนรู้วิถีชีวิตความพอเพียงและแนวทางในการจัดการต้นทุนการผลิต โดยเนื้อหามุ่งไปที่เมล็ดพันธุ์และปุ๋ยชีวภาพ มีกิจกรรมที่สำคัญคือ การศึกษาดูงานการผลิตเมล็ดพันธุ์พืชเศรษฐกิจ การเข้าร่วมการอบรมการคัดเลือกเมล็ดพันธุ์ และการจัดการระบบนิเวศในแปลงนา จนในปี พ.ศ.๒๕๕๔ ได้เข้าร่วมในหลักสูตรที่เป็นการยกระดับในเรื่องของการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว การศึกษาเรียนรู้ในเรื่องการตรวจวิเคราะห์ดิน การใช้สารชีวภัณฑ์และเทคนิคการใช้แมลงในการควบคุมศัตรูพืช

๒) กระบวนการพัฒนาศักยภาพและขยายการเรียนรู้ ในกระบวนการที่ ๑ มีกลุ่มเป้าหมายเป็นกลุ่มคนที่มีความสนใจและเกษตรกรที่มีการปฏิบัติในพื้นที่เป็นหลัก ซึ่งหลังจากผ่านการศึกษาดูงานกลับมาได้มีกระบวนการต่อเนื่องโดยกลุ่มคนที่ผ่านการอบรม ศึกษาดูงาน จะทำหน้าที่ถ่ายทอดประสบการณ์ ความรู้ให้กับครัวเรือนพอเพียงอาสา โดยในปี พ.ศ.๒๕๕๓-๒๕๕๔ มีกิจกรรมในการพัฒนาอาสาสมัครที่จะทำหน้าที่ในการส่งเสริมความรู้ในระดับหมู่บ้าน และการอบรมขยายผลให้กับครัวเรือนพอเพียงอาสา ในเรื่องการตรวจวิเคราะห์ดิน การผลิตและใช้สารชีวภัณฑ์ในการเกษตร การผลิตก้อนเชื้อเห็ดในระดับครัวเรือน การผลิตปุ๋ยน้ำ-ปุ๋ยหมักชีวภาพและการคัดเลือกเมล็ดพันธุ์ข้าว เป็นต้น

๓) กระบวนการจัดการความรู้และพัฒนาเป็นศูนย์การเรียนรู้เกษตรปลอดภัยวิถีพอเพียงตำบลน้ำพี้ หลังจากการดำเนินงานในช่วงปี พ.ศ.๒๕๕๓ กลุ่มผู้นำและเกษตรกรที่เข้าร่วมกิจกรรมกับโครงการฯ มีความคิดร่วมกันในการจัดตั้งเป็นกลุ่มเกษตรปลอดภัยวิถีพอเพียงขึ้น เพื่อทำหน้าที่ในการส่งเสริมความรู้ให้กับครัวเรือนพอเพียงอาสาและสมาชิกในตำบล เพื่อเป็นการขยายผลความคิดในเรื่องของการเกษตรและแนวคิดในการปฏิบัติเพื่อนำไปสู่การพึ่งตนเองในระดับครัวเรือนและตำบล โดยมีแนวทางการทำงานในเรื่องของการรวบรวมชุดความรู้ด้าน

การเกษตรที่มีอยู่ในพื้นที่ และความรู้ที่ได้จากการเข้าร่วมกระบวนการโครงการฯ ที่มีการปฏิบัติจนเป็นผลสำเร็จ นำมาจัดเป็นหลักสูตรและสื่อในการสร้างการเรียนรู้ให้กับกลุ่มคนที่สนใจ โดยมีการสนับสนุนกิจกรรมจากโครงการฯ ในด้านวัสดุอุปกรณ์ในการสร้างการเรียนรู้ การสนับสนุนกระบวนการจัดการความรู้และผลิตเป็นสื่อการเรียนรู้ของกลุ่มฯ ซึ่งถือได้ว่าเป็นกระบวนการที่สำคัญในการที่จะนำไปสู่การขยายผลความรู้ในวงกว้าง ซึ่งที่ผ่านมาได้มีกลุ่มบุคคลภายนอกชุมชนสนใจและได้เข้ารับการเรียนรู้จากกลุ่มเกษตรกรปลอดภัยวิถีพอเพียงตำบลน้ำพี

รูปธรรมผลสำเร็จที่เกิดขึ้นจากการส่งเสริมกระบวนการโดยโครงการฯ ในเรื่องของการขับเคลื่อนงาน ประเด็นการเกษตรของตำบลน้ำพี มีดังนี้

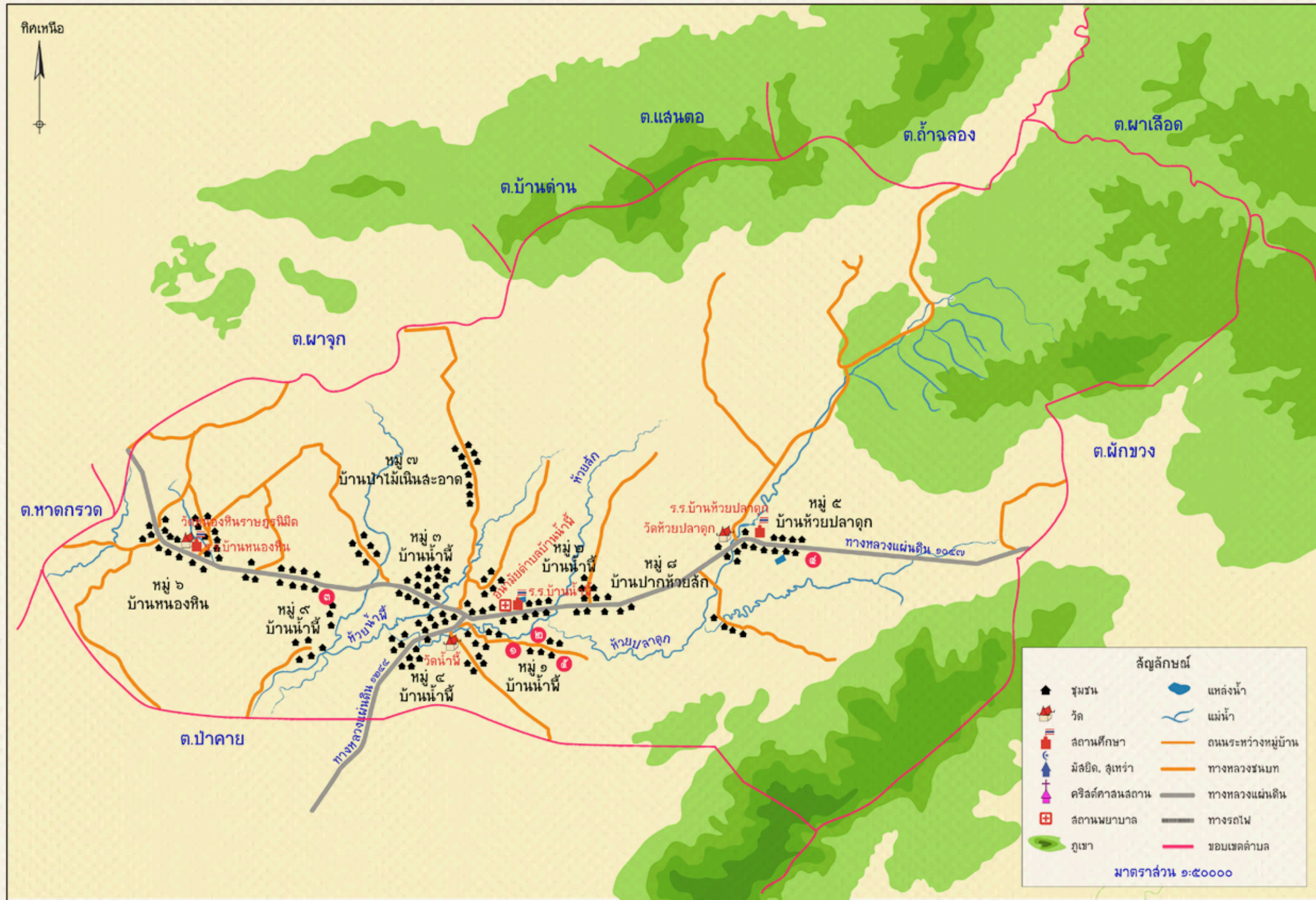
๑. ครัวเรือนพอเพียงอาสา มีการนำความรู้ที่ได้ ไปปฏิบัติใช้ในระบบการผลิตของครัวเรือน ทั้งในเรื่องของการจัดทำปุ๋ยน้ำหมัก-ปุ๋ยหมักชีวภาพ การจัดทำไร่นาสวนผสม การคัดเลือกและเพาะขยายพันธุ์ข้าว เป็นต้น

๒. เกิดวิทยากรชุมชนที่มีความรู้ ความสามารถในการถ่ายทอดความรู้และมีการปฏิบัติจริง ในวิธีการผลิตเป็นจุลินทรีย์ด้านการเกษตร ในเรื่องการตรวจวิเคราะห์ดินจำนวน ๒ คน การคัดเลือก/เพาะเมล็ดพันธุ์ข้าว จำนวน ๖ คน การใช้สารชีวภัณฑ์และเทคนิคการลดใช้สารเคมีในการเกษตร จำนวน ๑ คน การเพาะขยายพันธุ์และจัดทำแปลงไม้จำนวน ๓ คน และการผลิตก้อนเชื้อเห็ดในระดับครัวเรือน ๕ คน เป็นต้น

๓. เกิดชุดความรู้ที่ผ่านกระบวนการจัดการความรู้ สื่อการเรียนรู้ และหลักสูตรในการจัดการศึกษา โดยมีศูนย์การเรียนรู้เกษตรปลอดภัยวิถีพอเพียงตำบลน้ำพี เป็นศูนย์กลางในการดำเนินการ และมีชุดความรู้ประกอบการตรวจวิเคราะห์ดิน การคัดเลือก/เพาะเมล็ดพันธุ์ข้าว การใช้สารชีวภัณฑ์และเทคนิคการลดใช้สารเคมีในการเกษตร การผลิตปุ๋ยน้ำ-ปุ๋ยหมักชีวภาพ การเพาะขยายพันธุ์และจัดทำแปลงไม้ การผลิตก้อนเชื้อเห็ดในระดับครัวเรือนและการผลิตน้ำยาเอนกประสงค์เป็นชุดการเรียนรู้ประจำศูนย์ฯ

ซึ่งผลความสำเร็จที่เกิดขึ้น นำไปสู่การลดรายจ่ายด้านการผลิต และสร้างการเรียนรู้ในการพึ่งตนเองของครัวเรือน และพัฒนาขยายการเรียนรู้ผ่านศูนย์ฯ รวมทั้งพื้นที่การเรียนรู้ของชุมชน เพื่อก่อให้เกิดแนวคิดและการปรับวิถีอันจะนำไปสู่การพึ่งตนเองทั้งในระดับครัวเรือนและตำบลต่อไป 💧

แผนที่ความรู้

รายชื่อแหล่งเรียนรู้ตำบลบ้านน้ำฝั

จุดเรียนรู้

- ๑ กลุ่มเกษตรปลอดสารพิษ วิถีพอเพียง ตำบลน้ำฝั (กปพ.)
- ๒ จุดเรียนรู้การใช้ชีวิตแบบพอเพียง
- ๓ จุดเรียนรู้การใช้ภูมิปัญญาดั้งเดิมลูกประจำ
- ๔ ศูนย์เรียนรู้เกษตรพอเพียง(ไผ่)
- ๕ สถาบันการเงินชุมชนตำบลน้ำฝั

■ ลดรายจ่าย = เพิ่มรายได้

จากการเก็บรวบรวมข้อมูลเศรษฐกิจและพลังงาน ในภาพรวมของตำบลระหว่างปี ๒๕๕๒-๒๕๕๓ พบว่า รายรับรวมในปี ๒๕๕๓ เพิ่มขึ้น ๑.๔๔ ล้านบาท คิดเป็น ๖% ของรายรับ ดังแผนภูมิ

แผนภูมิ เปรียบเทียบข้อมูลรายรับรวมระหว่างปี ๒๕๕๒-๒๕๕๓

ปริมาณการปล่อยคาร์บอนไดออกไซด์ที่ลดลงจากการทำกิจกรรม
ตลอดระยะเวลาที่เข้าร่วมโครงการฯ

ทำบ่อน้ำฝั ลดการปล่อยคาร์บอนไดออกไซด์ลงได้ ๑๒๐,๖๑๘ กิโลกรัม จากกิจกรรมปลูกต้นไม้ กังหันลม
สูบน้ำ และกิจกรรมรณรงค์การประหยัดพลังงาน

หน่วย : กิโลกรัม CO₂

กิจกรรม	ปริมาณ CO ₂ ที่ลดการปล่อยลง
ปลูกต้นไม้	115,339
กังหันลมสูบน้ำ	3,356
กิจกรรมรณรงค์การประหยัดพลังงาน	1,924
รวม	120,619

หมายเหตุ : เก็บข้อมูลจากกลุ่มครัวเรือนพอเพียงอาสาที่เข้าร่วมโครงการฯ

ภาคผนวก

รายชื่อคนต้นแบบ...บทสรุปความพอเพียง

รวม ชมเชย

แนวคิดหลักคิดในการใช้ชีวิตแบบพอเพียงชัดเจน
การปลูกผักปลอดสารพิษ

"เมื่อก่อนเราอยู่กรุงเทพ เรากินสารเคมีไปเท่าไร ก็คิดว่าเมื่อกลับมาบ้าน เราอยากกินผักปลอดสารบ้าง ปลูกเสร็จก็แจกชาวบ้านเขาด้วย"

ชลิต เกษมสำราญ

แนวคิดหลักคิดในการใช้ชีวิตแบบพอเพียงชัดเจน
ปุ๋ยหมัก (การดูแลไร่/สวนโดยวิธีดั้งเดิม)

"เราก็ใช้ชีวิตปกติ สังคมก็มีบ้าง แต่ก็ลดสังคมฟุ่มเฟือยออกเอาแต่ความเป็นจริง ใช้จ่ายตามความเป็นจริง"

กฤตภาส วีระสอน

เกษตรผสมผสาน เกษตรปลอดภัย

"เมื่อก่อนเป็นคนพึ่งสารเคมี รับจ้างฉีดยาทุกอย่าง แต่พอเข้าร่วมโครงการฯ ทุกอย่างพลิกเลย ด้วยความคิดที่ว่าอยากให้ครอบครัวกินของที่ปลอดสาร"

ดอกพุดน้อย บันไสย

เทคนิค/วิธีการดูแลการตัดต่อพันธุ์ไม้ น้ำหมักชีวภาพ
แนวคิดหลักคิดในการใช้ชีวิตแบบพอเพียงชัดเจน

"จากคำที่พ่อหลวงพูดกับสิ่งที่เราปฏิบัติตรงนี้ เราคิดว่าเราอยู่ได้ การจะเป็นคนงาน ก่อสร้าง ทำเกษตร ธุรกิจส่วนตัว มันก็เป็นเศรษฐกิจพอเพียง มันอยู่ที่การกินการอยู่ การใช้จ่าย การได้มา เราเล็งว่าจุดไหนเป็นความสำคัญในชีวิตของเราที่จะทำให้เราแย่ลงหรือดีขึ้น การเก็บการออมมีโอกาสก็ต้องเก็บต้องออมในรูปแบบใดก็ได้ ถ้าไม่มีโอกาสเก็บเพราะอะไร ส่วนที่ไม่เก็บเอาไปไหน...เหมือนกับวิเคราะหฺ์ตนเอง"

รายชื่อครัวเรือนพอเพียงอาสา

๑. นายทรง คีเพ็ชร	๓๑. นายริ เชื้อนพคุณ	๖๑. นายอดิศักดิ์ มีทอง	๘๑. นางลำเพย แสงเงาเสื่อ	๑๐๗. นางลำพิง งอกไม้
๒. นายสนับ ยาน้อย	๓๒. นางสุนีย์ เล็กคำด้วง	๖๒. นายชะโรม ไกลคำ	๘๒. นางรีน อูปรี	๑๐๘. นายอวัช ปานทอง
๓. นายไพฑูรย์ โช้ทอง	๓๓. นายเตียน คำด้วง	๖๓. นางทองเลี่ยม วันอยู่	๘๓. นางอรุณ แก้วอาณา	๑๐๙. นายชัยนาถ คั่นด้วง
๔. นายอำนวย คงริ	๓๔. นายอนงค์ เพิ่มผล	๖๔. นางจำเรียง ไกลคำ	๘๔. นางบุญเจือ บุตรเขียว	๑๑๐. นางเฉลา แสนลำพรวน
๕. นายรวม ชมเชย	๓๕. นายหนูจันทร์ ทับทอง	๖๕. นายสำรวย ประดิษฐ์	๘๕. นางลำจวน มาบุญลือ	๑๑๑. นายหาญ แสงเงาเสื่อ
๖. นางชลดา วีระสอน	๓๖. นายสมพงษ์ อินทะเรื่องรุ่ง	๖๖. นายอานนท์ พยงค์	๘๖. นางจินดา พุทธิมา	๑๑๒. นายแผ้ว คั่นด้วง
๗. นางภัทราภรณ์ กันเกิด	๓๗. นายสุรเดช แก้วผดุง	๖๗. นางประเสริฐ อยู่ศรี	๘๗. นายประสิทธิ์ ฟองทราย	๑๑๓. นายประพจน์ เรืองรัมย์
๘. นางสังค ยาป่าคาย	๓๘. นางประนอม พรหมโต	๖๘. นางล้นทม มุลนานเที่ยง	๘๘. นายรอก เรียงสา	
๙. นายแฉล้ม แดงสด	๓๙. นายสุเคน คำด้วง	๖๙. นางสาวสุภาวิณี มิคะนุช		
๑๐. นางศรีไว พิมเดือน	๔๐. นายคิเรก แสนคำ	๗๐. นายชาลิต เกษมสำราญ		
๑๑. นายสงบ เชื้อนพคุณ	๔๑. นายวิโรจน์ มุลนานเที่ยง	๗๑. นายมบุญ คำบุญมา		
๑๒. นางเจียมยา ป่าคาย	๔๒. นายสมจิต มุลนานเที่ยง	๗๒. นายสมยศ มีสิงห์		
๑๓. นางสมพิศ มีดี	๔๓. นายจรัญ สีนวนคำ	๗๓. นายทวี ปิ่นแก้ว		
๑๔. นางอำพร รินลือ	๔๔. นายบรรพต พิพิธักดิ์	๗๔. นางเหลือ ผุยรอด		
๑๕. นางบุญเอียด ศรีสุวรรณ	๔๕. นางจันทร์แรม ศรีประเสริฐ	๗๕. นายประเค็น เกิดพูล		
๑๖. นางสาวพาน ปิวปา	๔๖. นายคำเนิน อินทะเรื่องรุ่ง	๗๖. นางคลับ ไสกะสาระ		
๑๗. นางอึค ยาท่วม	๔๗. นางกรเกษค์ คำด้วง	๗๗. นางแจ่ม วัฒนา		
๑๘. นางพนมไพร แป้นตัน	๔๘. นายจิตูภูมิ หวังคู่กลาง	๗๘. นางจำปี ยาผิว		
๑๙. นางพิมเสน บุญตั้ง	๔๙. นางทับทิม มุลนานเที่ยง	๗๙. นางสิรินทร์ เพ็งดี		
๒๐. นายคึก จันทะ	๕๐. นางสาวมาน เพชรศรี	๘๐. นางสาว ทานา		
๒๑. นางชะลอ สนใจ	๕๑. นางสาวล้นทม สุโข	๘๑. นางชโลม ก้อนเพชร		
๒๒. นางสาวลี อินทะเรื่องรุ่ง	๕๒. นางพัชรินทร์ สีนวนคำ	๘๒. นายไฉน แก้วอาณา		
๒๓. นางประทิน แหยมคง	๕๓. นางปาน สีนวนคำ	๘๓. นางประจำ แหยมไทย		
๒๔. นายลวน ไสกะสาระ	๕๔. นางคอกพุธ น้อยมันไสย	๘๔. นางอุไร แก้วอาณา		
๒๕. นางสมบูรณ์ ลอยทอง	๕๕. นางสะอั้ง รีนวงสา	๘๕. นางบุญมา คำสุข		
๒๖. นายหยัด พิลึก	๕๖. นายสำรวย ฟองทราย	๘๖. นายสมนึก บุญมีรักษ์		
๒๗. นายราเรย์ แสนคำ	๕๗. นายทนกศักดิ์ ฟองทราย	๘๗. นายนิยม บุญมีรักษ์		
๒๘. นางสุวิมล มีแก้วแกม	๕๘. นางควงใจ สุกจิตร	๘๘. นางควงใจ อินทะเรื่องรุ่ง		
๒๙. นางรุ่งอรุณ ไสกะสาระ	๕๙. นายเฉลย อ็อคกัน	๘๙. นายศิริ ขวัญเสื่อ		
๓๐. นายทองวรรณ สงทอง	๖๐. นางค่อม จันท์กระจำง	๙๐. นางสาวทอง ม่วงกำเนิค		

ทีมงานภาคสนาม ปตท.

เจ้าหน้าที่ประจำตำบล	นางสาวนันทพร ศรีปาน
เจ้าหน้าที่ประจำภาค	นายพิสาร หมื่นไกร
ที่ปรึกษาภาค	นายมงคล พนมมิตร

บริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน)
๕๕๕ ถนนวิภาวดีรังสิต จตุจักร กรุงเทพฯ ๑๐๔๐๐
โทร. ๖๖(๐)-๒๕๓๗-๒๐๐๐
www.pttplc.com